

Motion till riksdagen 2009/10:So221

av **Thomas Nihlén m.fl. (mp)**

Djur, natur och kultur i vården

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att ta fram underlag och genomföra utbildningsinsatser som möjliggör införande av natur och djur i vården enligt samma koncept som använts för fysisk aktivitet på recept – FAR.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en nationell arbetsgrupp för att sprida kunskap om den positiva inverkan djur kan ha på äldres hälsa.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inbegripa djur i det lokala och nationella folkhälsoarbetet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram ekonomiska beräkningar på hur mycket samhället kan spara på att ha med djur i vård och omsorg av äldre.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över djurs roll i vården och hur den kan utvecklas, särskilt när det gäller rehabilitering.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en kunskapsöversikt över naturens inverkan och roll inom vård och omsorgsområdet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kulturens hälsofrämjande betydelse och dess roll inom vård- och omsorg.¹

¹ Yrkande 7 hänvisat till KrU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

För att uppnå ett långsiktigt hållbart samhälle behövs ett paradigmskifte också inom hälso- och sjukvården. Tyngdpunkten behöver förskjutas mot mer av hälsofrämjande och förebyggande insatser. Vid miljö- och livsstilsrelaterade åkommor behövs framför allt en utveckling av icke-läkemedelsbaserade terapier. Nya rön om naturens läkande förmåga ska tas tillvara och vidareutvecklas både i hälsofrämjande och rehabiliterande syfte. Det gäller även kulturens positiva inverkan.

Djur i vård och omsorg

Djur har stor inverkan på människan. De inverkar på vår livsstil som sådan genom att människor som till exempel har hund rör sig mer, har flera sociala kontakter och vistas i naturen i större utsträckning än andra. Livsstil har stor betydelse för hälsan.

Men djur har visat sig påverka människan positivt på flera områden. Djur gör det lättare för oss att hantera vardagslivets stress, men också särskilda påfrestningar av både psykisk, social, fysisk och medicinsk art.

Genom innovativt tänkande kan djur finnas med i både vården och omsorgen och spela en viktig roll där. Projekt pågår både i Sverige och i andra länder. Men det finns också verksamheter där man sedan länge insett betydelsen. Det finns länder som av tradition haft djur med i vården i många år.

Vi är medvetna om att djur inom vård och omsorg kan kollidera med målsättningen om ett samhälle fullt tillgängligt för alla – en målsättning som vi självklart står bakom. Allergiker riskerar att inte få full tillgång till alla vård- och boendeenheter. Vi menar dock att detta många gånger går att lösa på ett innovativt sätt. Det finns till exempel djur som inte framkallar allergi, det kan finnas särskilda enheter där djur är tillåtna, medan de inte är tillåtna på andra. Måttstocken måste alltid vara att planera för allergikers tillgänglighet. Allergisaneringar, behov av klädbyten etc behöver tänkas in.

Exempel

Exempel på vård- och omsorgsverksamheter där djur finns med är många.

Det kan vara i vården av svårt sjuka barn, där besök av en hund kan hjälpa när det är som svårast. Det kan handla om habiliteringsinsatser för förbättrad verbal förmåga för barn med autism. I hemtjänsten kan personal ta med sig hund på hembesök för förbättrad hälsa för de gamla. På HVB för unga kan skötsel och omvårdnad av hästar ha terapeutisk inverkan, ge psykologiskt stöd och mognad. Djur inom rehabilitering och fysioterapi inom demensvård och vård av alzheimerpatienter kan ha en viktig effekt.

Djur i vården är ännu inte lika vanligt som terapiträdgårdar i svensk hälso- och sjukvård.

Fel! Okänt namn på

I Sverige har en verksamhet med vårdhund startats på ett mer systematiskt sätt än tidigare. Allmänna arvsfonden har gett ekonomiskt stöd till ett treårigt projekt, en utbildningsverksamhet som påbörjades våren 2008 i Uppsala län i en samverkan mellan föreningen Hälsans natur, Uppsala kommun, Demensförbundet, STROKE-Riksförbundet och Riksförbundet Hjärnkraft.

Utbildningen består av två delar. En riktar sig till hälso- och sjukvårdspersonal och handlar om hur man kan använda sig av vårdhundteam, den andra delen av utbildningen avser vårdhundsförare med diplomering av förare och hund. Såväl allergi- som hygienfrågor hanteras inom projektet.

Några ytterligare exempel finns inom äldreomsorgen och beroendevården. Vid Östfora behandlingshem i Uppland finns tre vårdhundar, de är Sveriges första vårdhundteam med särskilt utbildade förare. I Markaryds kommun finns exempelvis terapeuthunden Titzu som tillsammans med hundinstruktör bidrar till att bryta isolering, stärka sociala nätverk och stimulera utvistelse hos personer inom socialpsykiatrin.

I USA och England däremot är det redan idag fullt möjligt för barn med olika typer av lässvårigheter att få låna en terapihund att öva läsning för, och personer med olika funktionshinder har stor hjälp av hundar i sin rehabiliteringsträning. Inom hälso- och sjukvården, i synnerhet i USA, finns specialutbildade vårdhundteam som även besöker akutsjukvården, exempelvis den högspecialiserade cancervården och till och med intensivvården. Användningen av vårdhund har där visat sig vara så ekonomiskt lönsam att försäkringsbolag nu till och med ställer krav på tillgång till detta för att göra utbetalningar.

Det finns även stora möjligheter att använda sig av vårdhunden i arbetet med traumatiserade flyktingar, främst barn. Både språk- och kulturbarriärer kan överbryggas.

Forskning visar att till och med effekten av burfåglar på vårdhem har visat på mycket positiva resultat. Fysisk, psykisk och social aktivitet visade sig öka för de boende. Negativa beteendeförändringar bromsade upp. Trivseln ökade för både boende och personal. Ett annat test med fröautomater för fåglar som boende själva fick ansvara för ökade aktivitetsnivå och välbefinnande. Exempelen är många.

Förutom förbättrat psykiskt hälsotillstånd visar forskning också att inverkan av djur kan ha rent medicinsk effekt. I ett australiensiskt forskningsprojekt inriktat på äldre bidrog djuren i sig till reducerade risknivåer inom riskfaktorer som triglycerider, kolesterol och systoliskt blodtryck (Anderson, m.fl. 1992).

Nästan all forskning på det här området brukar publiceras på engelska. De två begreppen som brukar användas är AAT, *animal-assisted therapy* och AAA, *animal-assisted activity*. *Animal-assisted activity*, AAA, kan ungefärligt översättas med djurassisterad aktivitet och handlar om aktivitet i egenvård och på institution – aktiviteter som förbättrar hälsan och välbefinnandet. *Animal-assisted therapy*, AAT, kan översättas till *terapeutiskt arbete med hjälp av djur* och innebär att djuret ingår i en behandlingsprocess där målet är att förbättra individens psykiska, fysiska och sociala funktioner. Det är alltså frågan om avancerad rehabilitering. AAT är ett intressant område där mycket sker.

Fel! Okänt namn på

I forskningsvärlden brukar man också tala om begreppen ”buffring” och ”coping”. Buffring betyder att man utvecklar ett skydd mot stress – att kunna tåla påfrestningar av psykisk, social, fysisk eller medicinsk art. Coping handlar om hur man kan handskas med vardagslivets stress – huruvida man klarar av att vara konstruktiv och göra något åt saken, eller om man i stället blir destruktiv eller passiv.

Vi menar att det är klokt att inledningsvis lyfta frågan om djur i vård och omsorg inom ett särskilt område. Att lyfta fram just äldre är viktigt eftersom frågor om stimulans och välbefinnande tyvärr fortfarande är eftersatt här.

Slutsatser och åtgärder

Vi föreslår att riksdagen tillkännager att regeringen bör ge Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att ta fram underlag och genomföra utbildningsinsatser som möjliggör införande av natur och djur i vården enligt samma koncept som använts vid införandet av fysisk aktivitet på recept – FAR.

Vi vill också att det tillsätts en nationell arbetsgrupp för att sprida kunskap om djurens positiva inverkan på äldres hälsa och inom skilda delar av vården. Arbetsgruppen skall ges i uppdrag att samordna och utvärdera arbetet som sker i frivilliggrupper, kommuner och landsting. Vi anser också att hemvården skall kunna erbjuda äldre att få hjälp med sina sällskapsdjur. Det ska också kunna vara möjligt för vård- och omsorgspersonal att ta med sina egna djur i sitt arbete.

När det gäller folkhälsoarbetet anser vi att djuren behöver tas med som en viktig aspekt i det nationella och lokala folkhälsoarbetet. Vi anser också att det är angeläget att ekonomiska beräkningar görs på hur mycket samhället kan spara på att använda djur inom folkhälsoarbetet med äldre.

Parallellt med ovanstående förslag vill vi ur ett brett perspektiv att en utredning tillsätts för att se över djurs roll i vården och hur den kan utvecklas. Vi vill att en sådan utredning särskilt belyser potentialen inom rehabiliteringsområdet.

Viktigt för allt arbete med djur är att djurens bästa alltid ska beaktas. Djuren får inte bli verktyg för människan, utan bara finnas med i vården i den utsträckning de själva mår bra av. I en kommande utredning ska särskild tonvikt läggas vid detta.

Natur i vård och omsorg

Att natur är viktig för människan är ganska självklart. Människan behöver naturen att leva av och i. Men natur har också betydelse för vårt välbefinnande på andra sätt. Den inverkar både på vår psykiska och fysiska hälsa. Att vistas i natur kan förbättra hälsotillståndet.

Det har i alla tider funnits sätt att ta med naturens inverkan i vård och behandling. Att dricka brunn, att lägga hälsohem på vackra platser etc känner vi

alla till. I vår tid finns ur- och skurdagis, terapiträdgårdar och rehabiliterings-trädgårdar till exempel.

Vid Statens lantbruksuniversitet (SLU), i Alnarp, har man sedan 1980-talet forskat om hur natur och parker påverkar människors livskvalitet och hälsa. På senare år har man utvecklat en rehabiliteringsträdgård och i forskningsprojekt behandlat personer med utmattningsdepression och annan stressrelaterad ohälsa. Utvärderingar visar nu mycket goda resultat där cirka 80 procent av långtidssjukskrivna personer kunnat återgå i arbete efter att ha genomgått ett åttaveckors rehabiliteringsprogram. Man arbetar i team där olika yrkesgrupper samverkar såsom arbetsterapeuter, hortonomer, landskapsarkitekter, läkare, psykologer och sjukgymnaster.

Idag finns natur i vården i flera landsting och kommuner i form av ”gröna” rehabiliteringsverksamheter och tillgång till terapiträdgårdar. Miljöpartiet menar att det nu är dags att mer systematiskt utveckla de gröna metoderna och arbeta för ett breddinförande av dessa. Man skulle kunna införa ”natur i vården på recept” och/eller ”djur i vården på recept” enligt samma modell som idag finns för ”motion på recept” enligt FYSS och FAR.

Tyvär finns fortfarande exempel på verksamheter där människor nästan aldrig vistas utomhus alls, eller har tillgång till natur om de skulle vilja.

För att skynda på utvecklingen anser vi att det är angeläget med en kunskapsöversikt över naturens inverkan inom vård och olika slags omsorg. Hur ser kunskapsläget ut internationellt? Vilken inverkan har tillgång till natur i olika former på olika hälsotillstånd? På vilket sätt kan man dra nytta av detta inför planering och utformning av verksamheter inom vård och omsorg?

En kunskapsöversikt behövs som kan göras tillgänglig för myndigheter, landsting och kommuner och verksamheter av olika slag, för att på sikt kunna mynna i fler konkreta verksamheter där.

Tidigare behandling av motioner

En motion med liknande innehåll som vi lämnade in förra året avslogs i en så kallad förenklad behandling i socialutskottet, vilket sker utan motivering. Året innan behandlades en liknande motion av socialutskottet där man nöjde sig med att konstatera att man hade sympati för åsikterna som framfördes i motionen. Vi anser att frågan förtjänar att tas på betydligt större allvar än så. Vi hoppas och tror att tiden nu är mogen för utskottet att ha en mer offensiv hållning och vilja göra ett tillkännagivande i dessa frågor.

Kultur i vård och omsorg

Även kultur har betydelse i det hälsofrämjande arbetet. Det finns det vetenskapliga belägg för, både när det gäller hälsofrämjande och förebyggande arbete samt i vård och behandling. Kulturen kan vara en del i läkningsprocessen genom de fysiologiska processer som sätts igång hos människan då hon genom sina sinnen upplever olika former av kultur.

Fel! Okänt namn på

Ett av flera exempel är landstinget i Jönköpings län som sedan 2004 har arbetat med att föra in kultur som en stärkande faktor i vård- och omvårdnadsarbetet, bland annat genom projektet ”Stärkande kultur”. Syftet är att öka tillgängligheten och ge alla samma förutsättningar att ta del av kulturens stärkande, behandlande och rehabiliterande effekter.

”Kultur i vården” är ett annat exempel. Det är ett samarbete mellan Kultur Skåne, Region Skånes kulturförvaltning och Kommunförbundet Skåne med flera pågående initiativ. I sin broschyr skriver man: ”Vårt mål är att kultur blir en naturlig del inom vård och omsorg, lika självklart som mat och medicin.”

Vi hoppas att fler landsting tar efter detta, och att kunskapen sprids i Sverige på alla nivåer. Inspiration ger till exempel boken Kultur för hälsa – En exempelsamling från forskning och praktik, Statens folkhälsoinstitut 2005:23. Regeringen bör också ur ett nationellt perspektiv beakta de samband som finns mellan kultur och hälsa och ge förutsättningar för större inslag av detta.

Stockholm den 24 september 2009

Thomas Nihlén (mp)

Gunvor G Ericson (mp)

Peter Rådberg (mp)

Esabelle Dingizian (mp)

Mehmet Kaplan (mp)

Ulf Holm (mp)

Jan Lindholm (mp)

Tina Ehn (mp)

Max Andersson (mp)

Bodil Ceballos (mp)